

NYTT OM LUFTKONTROLL

NR 2 2020

**Det här brevet är en del i Naturvårdsverkets
vägledning om miljökvalitetsnormer för utomhusluft.**

Revidering av vägledning

Naturvårdsverket och stödfunktionerna arbetar kontinuerligt med att förbättra vägledningen kring kontroll av luftkvalitet, framtagande av åtgärdsprogram etc. för att underlätta för kommunerna i arbetet med miljökvalitetsnormerna för luft. [En sammanställning av befintliga vägledningsdokument](#) finns på Naturvårdsverkets webbplats.

Inför 2021 planerar vi att bl.a. komplettera den särskilda vägledningen om inledande kartläggning och objektiv skattning med mer vägledning kring kontroll av svaveldioxid och metaller från industrialanläggningar. Vi har även för avsikt att ta fram en förstudie angående en vägledning om miljökvalitetsnormer för luft inom samhällsplaneringen. Vad gäller handboken Luftguiden publicerades version 4 i januari 2019 och det finns ett visst behov av att revidera den till följd av nya bestämmelser i luftkvalitetsförordningen (2010:477) och föreskrifterna om kontroll av luftkvalitet (NFS 2019:9). Vi har dock valt att tills vidare vänta med revideringen i avvaktan på regeringens hantering av de förslag som lämnades av Naturvårdsverket och Statskontoret inom ramen för regeringsuppdraget om åtgärdsprogram (M2020/00276/KI) i februari 2020.

Kontakta oss gärna på mkn-luft@naturvardsverket.se om ni ser behov av utökad eller förtydligad vägledning på något område.

Regeringsuppdraget om MKN och åtgärdsprogram – fortsatt arbete

Våren 2019 gav regeringen i uppdrag åt Naturvårdsverket att följa upp arbetet med miljökvalitetsnormerna för utomhusluft och åtgärdsprogrammen (M2019/00648/KI), inklusive kontrollen av miljökvalitetsnormerna. Statskontoret fick ett parallellt uppdrag med fokus på systemets utformning (M2019/00649/KI). Uppdragen redovisades i februari 2020 och i mars skickade miljödepartementet ut redovisningarna på [remiss](#).

Ett antal av de förslag som lämnades av Naturvårdsverket och Statskontoret riktades till regeringen. Regeringen har under hösten sammanställt remissvaren och förslagen behandlas nu inom Regeringskansliet.

Naturvårdsverket har sedan redovisningen av regeringsuppdraget arbetat vidare med de förslag som ligger inom myndighetens ansvarsområde. I första hand har det handlat om att försöka utöka resurserna för arbetet med vägledning. En kommande förstärkning av personalresurserna kommer därför att öka möjligheterna att arbeta vidare med de förslag som lagts. Hittills under 2020 har vi bl.a. arbetat med att intensifiera stödet till kommunerna i deras arbete med åtgärdsprogram samt påbörjat ett arbete med att utöka Referenslaboratoriet för tätortslufts verksamhet. Vi planerar framöver att bl.a. utöka vår granskning och återkoppling kring de redovisningar av objektiv skattning/inledande kartläggning som rapporteras in. Vi har även inlett arbetet med ett ramavtal för luftövervakningstjänster i samarbete med SKR Kommentus och en förfrågan kring intresse och för- och nackdelar har skickats ut till samverkansområdena/luftvårdsförbunden och ett antal kommuner. De svar som inkommit ger stöd för att gå vidare under 2021 i arbetet med detta. Kontakta oss gärna på MKN-luft@naturvardsverket.se och ge mer input: Finns det några hinder med ett ramavtal? Är det något särskilt som vi behöver tänka på? Vilka tjänster skulle behöva ingå i ramavtalet?

Nytt från datavärdskapet

Vidareutvecklingen av datavärdskapet och vårt nationella system för rapportering av luftkvalitetsdata fortsätter. [En ny "mellansida"](#) har tagits fram på datavärdens dataportal som kort beskriver vilka data som finns tillgängliga. Under 2021 kommer SMHI att lansera en ny "LuftWebb" som kommer att fungera som en samlingsida för den luftdata och information som SMHI tar fram och tillhandahåller på uppdrag av Naturvårdsverket. Fokus i den första versionen av LuftWebb kommer att vara en karttjänst som visar mätstationer och ett luftkvalitetsindex, samt förbättrade presentationer av data från den geografiska fördelningen av utsläpp av klimatgaser och luftföroreningar och den nationella luftövervakningen med MATCH-Sverigemodellen.

Naturvårdsverket planerar nu också ett projekt för att utveckla ett modernt och

ändamålsenligt rapporteringssystem för luftkvalitetsdata för att ersätta den s.k. valideringstjänsten som har används för de senaste årens rapporteringar. Förhoppningen är att påbörja utvecklingen av ett nytt system redan under början av 2021. Rapporteringen av resultat från kalenderåret 2020 kommer dock även nästa år (mars 2021) att ske via valideringstjänsten. Naturvårdsverket kommer att skicka ut information och instruktioner inför denna rapportering under februari.

Rapportering av luftkvalitetsdata för 2019

Resultaten från kontroll av luftkvalitet i Sverige för 2019 har nu rapporterats till EU. Data och statistik från rapporterade mätningar finns nu tillgängliga via [EEA:s produkter](#) och kommer att publiceras i nästa års utgåva av EEA:s rapport "Air Quality in Europe". Data finns även att hämta hos [datavärden för luftkvalitet](#).

I tillägg till den sammanfattning av rapporterade mätresultat som fanns i [förra utskicket av detta e-brev](#) har Naturvårdsverket gjort en analys av potentiella överskridanden av gränsvärdet för PM10 i Sundsvall och Visby. Analysen visar tydligt att det är högst sannolikt att gränsvärdet överskreds under 2019 i Sundsvall. Visby var ett grännsfall men analysen indikerar att det är mest troligt att halterna inte överskred gränsvärdet under 2019. [Naturvårdsverkets analys](#) har rapporterats till EU.

En uppdaterad [nationell objektiv skattning](#) för 2019 har också rapporterats till EU. Något som uppmärksammades under detta arbete var de relativt höga halter av svaveldioxid som uppmätts i Säffle kommun i närheten av en industrianläggning. Halterna överskred inte miljökvalitetsnormen men tangerade den övre utvärderingströskeln. Problemet följs nu upp inom kommunen och resultaten från den fortsatta kontrollen kan komma att påverka de slutsatser som dras i framtida nationella objektiva skattningar samt den vägledning som Naturvårdsverket ger till kommunerna om kontroll av luftkvaliteten i industrimiljöer.

Översyn av WHO:s riktvärden

Översynen av Världshälsoorganisationens (WHO) hälsobaserade riktvärden har pågått sedan 2016. Syftet med översynen är bl.a. att ta hänsyn till nya vetenskapliga resultat kring hälsoeffekter av luftföroreningar. Revideringen kommer att resultera i nya riktvärden för PM2,5, PM10, NO₂, O₃, SO₂ och CO samt uttalanden om god praxis för ultrafina partiklar, black carbon och damm från sandstormar. [Fyra av underlagsrapporterna till revideringen](#) är publicerade hittills. Nya riktvärden förväntas publiceras under 2021 och kommer därefter att ligga till grund för en kommande revidering av EU:s luftkvalitetsdirektiv.

Kommande revidering av EU:s luftkvalitetsdirektiv

Tidigare under 2020 antog EU-rådet [slutsatser om förbättrad luftkvalitet](#) som byggde på resultaten av EU-kommissionens ["fitness check" av luftkvalitetsdirektiven](#) (2008/50/EG och 2004/107/EG). Kommissionen påbörjar nu arbetet med en revidering av luftkvalitetsdirektiven inom ramen för EU:s "gröna given" och nollföroreningsvisionen. En [färdplan för framtagande av en nollföroreningsplan för luft, vatten och jord](#) har nyligen publicerats och är ute på [allmänt samråd](#) fram till den 10 februari 2021.

Kommissionen har under det senaste året fokuserat på hur direktivens bestämmelser kring mätning, modellering och åtgärdsprogram kan förstärkas. Arbetet har genomförts i samarbete med de relevanta EU-expertgrupperna. Ett samråd kring dessa frågor, riktat till luftkvalitetsexperter och intressenter inom EU, planeras till första halvan av 2021. Naturvårdsverket kommer att skicka ut mer information om detta samråd via våra samarbetsytor för kontroll av miljökvalitetsnormer och åtgärdsprogram för luftkvalitet.

WHO:s pågående översyn av hälsobaserade riktvärden för luftföroreningar (se ovan) kommer också att vara ett centralt underlag för revideringen av direktivens gräns- och målvärden.

[Information om EU-kommissionens arbete med revideringen](#) kommer att publiceras löpande under arbetets gång på EU:s webbplats.

Dags att börja tänka på 2021 års objektiva skattning/inledande kartläggning

Kravet på kontroll av miljökvalitetsnormerna för utomhusluft för kommunerna avgörs av flera faktorer, bl.a. halternas förhållande till utvärderingströsklarna, invånarantal och huruvida kommunen samverkar. Minimikravet är att genomföra en objektiv skattning/inledande kartläggning. I juni 2020 rapporterade ca två tredjedelar av landets kommuner en sådan, antingen själva eller via sitt luftvårdsförbund eller samverkansområde, till [datavärden](#). Den 15 juni 2021 är det dags igen.

Som stöd för framtagandet av redovisningen finns [den särskilda vägledningen om inledande kartläggning och objektiv skattning](#). Vägledningen kommer enligt plan att uppdateras under 2021 med mer information om kontroll av svaveldioxid och metaller i närheten av industrianläggningar. Det kan även vara lämpligt att genomföra enklare beräkningar av NO₂ och PM10 för några gator med hjälp av verktyget [VOSS](#). En nyhet för i år är att det går att [namnge sina olika beräkningar](#), vilket underlättar dokumentationen.

Åtgärdsprogrammen – vad händer?

Om en miljö kvalitetsnorm kan antas komma att överskridas ska kommunen underrätta Naturvårdsverket som i sin tur bedömer om ett åtgärdsprogram behöver tas fram.

Under hösten har två kommuner skickat in en underrättelse om risk för överskridande till Naturvårdsverket:

- Partille kommun, där en korttidsmätning under 2019 visade att miljö kvalitetsnormen följdes, men där en jämförelse med helårsmätningar i Göteborg resulterade i bedömningen att miljö kvalitetsnormen för NO₂ riskerar att överskridas.
- Östersunds kommun, där mätningar av PM₁₀ visar att miljö kvalitetsnormen för PM₁₀ har överskridits under året.

Naturvårdsverket har till dagens datum inte yttrat sig om behovet av åtgärdsprogram för Partille och Östersund.

Sedan tidigare pågår även en bedömning av den underrättelse som Kungälv kommun skickat in. Naturvårdsverket har i det fallet begärt in kompletterande material för att kunna göra sin bedömning.

Under året har arbete pågått med de åtgärdsprogram som vi rapporterade om i förra e-brevet. Linköpings kommun (NO₂), Sundsvalls kommun (PM₁₀) och Stockholms stad (CO) har haft sina förslag ute på samråd och ligger i fas för fastställande.

[Samtliga fastställda åtgärdsprogram](#) går att hitta på Naturvårdsverkets webbplats.

Luft och buller – två problem med gemensam källa

Cirka 75 miljoner invånare runt om i Europa utsätts för bullernivåer som överstiger dem som rekommenderas av WHO. Enligt en omfattande [hälso- och miljöbedömning](#) gjord av Europeiska miljöbyrån (EEA) kan trafikbuller årligen orsaka 12 000 fall av för tidig död medan luftföroreningar beräknas ligga bakom 400 000 förtida dödsfall i Europa. I [EU:s arbete med att nå nollförorening i Europa](#) ingår även buller som en av de miljöeffekter som ska hanteras.

Både luftföroreningar och störningar av buller har en gemensam källa i och med trafiken. Förordningen om trafikbuller vid bostadsbygganden kom 2015 och medgav möjlighet till en ökad byggnation i bullerutsatta lägen som också ofta har sämre luftkvalitet. Från att riktvärden för buller har varit en begränsad faktor vid planering har nu luftföroreningar fått större betydelse i detaljplanarbetet.

Naturvårdsverket följer utvecklingen för att bättre kunna vägleda om hanteringen av de båda miljöproblemen tillsammans, då åtgärder som minskar buller ibland kan medverka till ökade luftföroreningshalter och tvärtom.

Småskalig vedeldning – stöd och vägledning

Rök från kaminer kan upplevas som störande av grannar och bidrar till en sämre luftkvalitet. Statistik från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) visar att antalet vedpannor minskar, men att antalet kaminer och liknande ökar i antal. Nya kaminer och vedpannor är mer effektiva och ger mindre utsläpp, men de behöver användas på rätt sätt och eldas med bra bränsle.

Kommunen ansvarar för den lokala luftkvaliteten och kommunen eller en kommunal nämnd kan påverka förekomsten av vedeldningsutrustningar, dels genom vad som tillåts i bygglovsansökningar (PBL), dels genom att ange regler för vedeldning i lokala föreskrifter. Kommunen kan även via sin tillsyn ställa krav på att enskilda fastighetsägare ska vidta åtgärder för att begränsa störningar från vedeldning (miljöbalken 26 kap. 9 §). På Naturvårdsverkets webbsida finns en sammanfattning av [domar om vedeldning](#) som stöd för kommunerna.

Naturvårdsverket arbetar kontinuerligt med vägledning kring småskalig vedeldning och på webbsidan finns ytterligare [information om vedeldning](#) som har tagits fram tillsammans med andra myndigheter, kommuner, forskare, kamintillverkare och sotare.

EEA-rapport “Air quality in Europe 2020”

Europeiska miljöbyrån (EEA) samlar varje år information om luftkvaliteten från hela samarbetsområdet. [Rapporten “Air quality in Europe 2020”](#) visar att en stor del av Europas befolkning exponeras för luftföroreningar över WHO:s riktvärden, och att många personer även exponeras för halter över EU:s gränsvärden (miljökvalitetsnormerna).

Rapporten innehåller i år även en analys av effekterna av nedstängningarna av samhället p.g.a. Covid-19. Nedstängningarna har påverkat utsläppen av luftföroreningarna kraftigt, framförallt från transportsektorn. Många städer har även rapporterat lägre halter av NO₂, oberoende av meteorologi. Liknande resultat kan ses för PM10.

[Visningssida för realtidsdata med anledning av Covid-19](#)

Vägledning

En viktig uppgift för Naturvårdsverket är att vägleda kommunerna i arbetet med miljökvalitetsnormerna. Vår egen vägledning kompletteras av den som sker genom våra stödfunktioner (reflaben och datavärden).

[Naturvårdsverkets webbsidor om MKN](#) – här finns kortfattad vägledning, länkar etc.

[Luftguiden Handbok 2019:1](#) – Naturvårdsverkets vägledning om miljökvalitetsnormer för

utomhusluft

[Särskild vägledning för inledande kartläggning och objektiv skattning](#) – Vid framtagande av inledande kartläggning eller objektiv skattning

[Referenslaboratoriet för tätortsluft – mätningar](#) som kan hjälpa till med frågor om kvalitetssäkring, val av mätmetod/mätinstrument etc.

[Referenslaboratoriet för tätortsluft – modeller](#) som är en stödfunktion vid frågor om modellering av luftkvalitet.

[Datavärdskap Luftkvalitet](#) – Datavärden ansvarar för mottagande, lagring och tillgängliggörande av luftdata från kommunerna samt rapportering av dessa till EU.

Samarbetsytor – På www.projectplace.com har vi två samarbetsytor ("Kontroll av MKN luft" och "Åtgärdsprogram – luft") där vi informerar om nyheter, bjuder in till dialog osv. Vid intresse av att få tillgång till detta, kontakta MKN-luft@naturvardsverket.se.

Kontakta oss

Kontakta oss gärna om ni har frågor: MKN-luft@naturvardsverket.se

Besök även gärna våra webbsidor:

www.naturvardsverket.se/luft (samlingsida för Naturvårdsverkets webbsidor om luft)

www.naturvardsverket.se/mknluft (om miljökvalitetsnormer för utomhusluft)

www.naturvardsverket.se/programomradeluft (om nationella luftövervakningen)

